

Оксана Штанько^{1*} – Луцьк

**Культурна спадщина луцьких отців-єзуїтів
як інструмент формування
ціннісної самоідентифікації: на прикладі діяльності
музейного простору «окольний замок»**

Історична пам'ятка – один із типів культурної спадщини, яка передбачає належність до цього спектру споруд, будівель, а також, відповідно, їх ансамблевих комплексів².

Музейний простір «Окольний замок» постав завдяки проєкту «Нове життя старого міста: ревіталізація пам'яток історико-культурної спадщини Любліна і Луцька»³. За мету було взято підвищення туристичної привабливості Луцька та Любліна, шляхом створення спільних міжнародних туристичних об'єктів на основі спільної історико-культурної спадщини. У процесі реставраційних робіт під цокольним поверхом Вежі Чорторийських та південно-західного крила Колегіуму єзуїтів було також виявлено досі невідомі підвальні приміщення, що датуються різними періодами XV–XVIII ст. Увесь простір нині вимірюється 18-ма кімнатами, чотирма коридорами, цокольним поверхом Вежі, Подвір'ям, Внутрішнім двориком й фрагментом Оборонного муру історичного Окольного замку Луцька⁴.

^{1*} Оксана Штанько – кандидатка історичних наук, завідувачка Науково-експозиційного відділу Музейного простору «Окольний замок» (КП «Центр розвитку туризму»). ORCID ID 0000-0002-5023-7992, E-mail: oksanashtanko@ukr.net.

² Закон України «Про охорону культурної спадщини», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

³ Нове життя Старого міста: ревіталізація пам'яток історико-культурної спадщини Любліна і Луцька, <https://pbu2020.eu/ua/projects2020/232> (19.05.2024).

⁴ В. Баяк. *Звіт про проведені комплексні наукові археологічні дослідження муру Окольного замку та підземель Башти Чорторийських і Колегіуму єзуїтів у Луцьку в 2020–2021 рр., 2020–2022*, 257 с.

Окольный (Нижній) Луцький замок – перше кільце оборони Верхнього (Вишнього) замку, почав формуватися як Окольне місто. За староруською традицією розташовувалося поряд, або навколо дитинця. З другої половини XIV ст. Окольне місто розбудовувалося передовсім як дерев'яне укріплення з городнями й оборонними вежами. На території Окольника розміщувалися двори наближених до великого князя урядників, духовенства та іншої знаті⁵.

Реконструкція Нижнього замку в цеглі припала на початок XVI ст. Окольний замок окреслювали вісім веж, а також муровані комплекси чернечих орденів (єзуїтів, бригідок, Катедрального Собору Св. Трійці, пізніше – Святих апостолів Петра і Павла). Чотири з веж Окольника були дерев'яними: Воротня, Перемильська, Пинська, Владик волинських. Інші чотири – мурованими: князів Чорторийських, Свинюська, Івана підскарбія (князів Четвертинських), Архимандрича⁶.

Продовженням у мурі Окольного замку Луцька з другої половини XVII ст. став Колегіум отців єзуїтів. Орден розгорнув свою діяльність у місті на початку XVII ст. Перші отці-єзуїти з'явилися у Луцькій єпархії між 1600 і 1604 рр. Їх, як богословів і скарбників, брали із собою єпископи Бернард Мацейовський і Станіслав Ґомолінський, у часі відвідин обширної єпархії⁷.

Отці заснували й побудували у Луцьку цілий освітньо-релігійний комплекс. Будівництво почалось із Собору святих апостолів Петра і Павла у 1616 р. під керівництвом тодішнього єпископа Павла Волицького⁸. Комплекс Собору і Колегіуму розташований практично в геометричному центрі острівного Луцька. Архітектура Собору розрахована на підходи храму з передмість⁹. Разом із Верхнім замком і кафедральними спорудами Собор формує центральну площу Окольного замку. Ансамблевий єзуїтський комплекс відіграє важливу роль у силуеті й містобудівній композиції Луцька¹⁰.

⁵ П. Троневич. *Луцький замок*. Луцьк, 2003. С. 60.

⁶ Там само.

⁷ Шевченко Т. Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверти XVI – середини XVII ст. Львів: Свічадо, 2005. 340 с. С. 120 (Серія: *Studia rationis* 1).

⁸ Б. Колосок, *Ecclesia Cathedralis Luceoriensis. Історико-архітектурне дослідження*. Білий Дунаєць-Острів 2002. 223 с. С. 21

⁹ Колосок Б. Луцьк – пам'ятка архітектури та містобудування: історико-архітектурний нарис. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2011. 124 с. С. 61.

¹⁰ Там само. С. 62.

Сакральність споруд була органічно доповнена оборонною. Свідченням тому є бійниці на фасадах Собору. З-поміж храмів східних єзуїтських провінцій луцький – найбільший. Будівництвом і перебудовою єзуїтського Собору (1616–1640, 1724–1729, 1781–1787) займалися видатні архітектори, за зразки брали визначні італійські споруди. Серед персоналій будівельників-архітекторів – Джакомо Бріано, Бенедетто (Бенедикт) Моллі, Павло Гіжицький, Андрій Агорн, Фаустин Гродзицький¹¹.

Собор святих апостолів Петра і Павла став катедральним після пожежі й знищення Собору Св. Трійці у 1774 р.¹² Ренесансні риси з часом змінились на барокові, а після пожежі 1781 р. – барокова оздоба поступила класицистичній¹³. Цікаво, що на початках будівельних робіт, упродовж 1616–1617 рр., отці перебудували Вежу князів Чорторийських в Окольному замку. Роботою керував Джакомо Бріано (1589–1649)¹⁴. Він народився у сім'ї архітектора у Модені. Доєднався до ордену у 1607 р. Професійну роботу, як архітектор Товариства Ісуса, розпочав із колегіуму в м. Кастільйоне. У 1616 р., за власним бажанням, був скерований до Польської провінції¹⁵. Перші храми його авторства постали у Луцьку і Львові¹⁶.

Єзуїтські колегіуми, які з'являлися в українських землях Речі Посполитої, від початку мали статус місій¹⁷. Місійний будинок Товариства Ісуса постав у Луцьку 1604 р. завдяки сприянню й зусиллям єпископа Мартіна Шишковського. Через чотири роки, маючи підтримку місцевих римо-католицьких єпископів, місія здобула статус колегіуму¹⁸. Ішлося, у тому числі, про унійних ієрархів Церкви. Духовними благодійниками Луцького дому Товариства Ісуса був

¹¹ Там само.

¹² Sznarbachowski F. Początek i dzieje rzymsko-katolickiej diecezji łucko-żytomierskiej obecnie łuckiej, w zarysie. Wołanie z Wołynia. Biały Dunajec-Ostrog. 2014. S. 227.

¹³ Там само..

¹⁴ Колосок Б. Ecclesia... С. 88.

¹⁵ Kantorowicz K. Architecture of Jesuit colleges designed by Giacomo Briano in Polish Province. Challenges of modern technology. Vol. 8. №2. 2017. S. 18; Kantorowicz K. Architektura kolegiów jezuickich we Włoszech I w Rzeczypospolitej do połowy XVII wieku – poszukiwanie wzorów na wybranych przykładach. Czasopismo inżynierii lądowej, środowiska I architecture. T. XXXIV. Z. 64, 2017. S. 151.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Шевченко Т. Викладачі Луцького єзуїтського колегіуму. *Київська старовина*. 2000. № 6 (336). С. 44.

¹⁸ Там само.

київський унійний митрополит Йосиф Велямин Рутський, володимирсько-берестейські єпископи Іпатій Потій і Йосиф Баковецький, пинсько-турівський єпископ Паїсій Онікевич-Саховський¹⁹. 1606 р. єпископ Шишковський створив фундаційний акт колегіуму Ордену. Він передав єзуїтам десятину з Кобринського староства, чотири села і книгозбірню. Наступник М. Шишовського, єпископ Павло Волицький, розширив попередні надання ще двома селами і коштами для купівлі маєтку. Завершальним акордом формування Луцького колегіуму стала матеріальна доброчинність київського каштеляна, князя Юрія Вишневецького. Він пожертвував єзуїтам свою кам'яницю і велику земельну ділянку²⁰. Юрій і Миколай Чорторийські (батько і син) надали луцьким єзуїтам свій будинок і чималу земельну ділянку²¹.

1684 р. Луцька єзуїтська школа отримала у своє розпорядження окреме одноповерхове приміщення²². За історіографічним переказом, зафіксованим отцем Феліксом Шнарбаховським, єпископ Павло Волицький, у часі закладання Колегіуму, на власних плечах виніс п'ятнадцять кошів землі з фундаментів²³.

Луцький колегіум діяв з 1608 р. (з перервами у часі Хмельниччини і воєнних дій супроти московського царства) до 1773 р.²⁴ З 1608 р. функціонував як початкова трикласна школа. Наступного року тут впровадили клас поетики, ще за три роки – клас риторики. З 1636 р. було започатковано викладання філософії, яке тривало лиш два роки і відновилося 1688 р. Упродовж 1608–1648 рр. Луцький коле-

¹⁹ Шевченко Т. Доми Товариства Ісуса, їх фундатори і благодійники на українських землях Речі Посполитої: 1572–1647. *Етнічна історія народів Європи*. 36. наук. праць. Вип. 13. Київ, 2002. С. 88.

²⁰ Шевченко Т. Викладачі Луцького єзуїтського колегіуму. С. 44.

²¹ Шевченко Т. Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверти XVI – середини XVII ст. С. 121.; Штанько О. «Добре у костелі Божому шанований»: пошуки майнової справедливості луцького капелана Ордену отців єзуїтів на тлі Хмельниччини. *Катедральні записки. Вип. 1: Міжконфесійні відносини в Україні: історія та сучасність (до 650-річчя заснування Луцької дієцезії)*: кол. монографія. Суми: Університетська книга, 2025. С. 187–188.

²² Сєряков С. Повсякденне життя єзуїтських шкіл України. *Повсякдення ранньомодерної України*. Історичні студії в 2-х томах. Т. 1: Практики, казуси та дєвіації повсякдення / гол. ред. В. Смолий; відп. ред. В. Горобець; ред. колегія: Н. Старченко (заст. відп. ред.), Н. Білоус, В. Зєма, О. Романова (відп. секр.). НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2012. С. 101.

²³ Sznarbachowski F. Początek i dzieje ... S. 60.

²⁴ Шевченко Т. Викладачі Луцького єзуїтського колегіуму. С. 44.

гіум діяв як «середній» («неповний») – без філософських і теологічних студій²⁵.

Серед спудеїв-вихованців була значна кількість православних осіб. У 1614–1615 рр. тут діяв спеціальний клас «руської мови». Близько 1616 р. відкрилася музична бурса – перша на українських землях і одна з перших на території Речі Посполитої²⁶. Діяла також *bursa pauperum* (бурса для бідних, конвікт), де мешкали незаможні вихованці луцьких отців єзуїтів²⁷. Активно функціонувала конгрегація учнів Непорочного Зачаття Діви Марії (з 1611 р.). Трохи згодом, найпізніше з 1628 р., – конгрегація міщан²⁸. Луцькі єзуїти мали аптеку (1629), що забезпечувала переважно внутрішні потреби Ордену, надавала безкоштовні ліки для бідноти і своїх благодійників²⁹.

За рік після відкриття число спудеїв Луцького колегіуму склало 150 осіб. У 1616 р. ця цифра зросла вдвічі³⁰. У серпні 1648 р., коли Хмельниччина наблизилася до Луцька, колегіум тимчасово припинив свою діяльність. Єзуїти повернулися до міста після Зборівського трактату. Отці Товариства Ісуса повторно покидали місто у 1652–1653 і 1659 рр.³¹

Колегіум приєднали до південно-східної стіни Костелу святих апостолів Петра і Павла за проектом італійського архітектора-єзуїта Бенедетто Моллі (1597–1657)³². Італієць став членом ордену, уже маючи підставову освіту архітектора. Був скерований до Польської провінції у 1633, чи у 1634 р., аби закінчити роботу над єзуїтським домом в Острозі³³. Разом із роботою над острозькою частиною, будучи на волинських теренах, Б. Моллі накреслив проєкт

²⁵ Там само. С. 45.

²⁶ Шевченко Т. Викладачі Луцького єзуїтського колегіуму. С.45.

²⁷ Серяков С. Повсякденне життя єзуїтських шкіл України. С. 125.

²⁸ Шевченко Т. Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверти XVI – середини XVII ст. С. 123.

²⁹ Там само. С. 89–90.

³⁰ Там само.

³¹ Шевченко Т. Єзуїтське шкільництво на українських землях. С. 124; С. Серяков твердить, що Луцька колегія єзуїтів зачинилася ще у квітні 1648 р., лиш почувши про початок Хмельниччини. Духівники повернулися до міста восени 1649 р. Див. Серяков С. Повсякденне життя єзуїтських шкіл України. С. 114.

³² Kantorowicz K. Architektura kolegiów jezuickich we Włoszech i w Polsce... S. 151

³³ Ibid.

колегіуму для Луцька³⁴. За авторським задумом, майбутня споруда мала прилягати до Собору і міських мурів й складатися з двох замкнутих квадратних корпусів із внутрішніми двориками. На кресленні – підписи латинською мовою³⁵.

Зважаючи на події початкового етапу Хмельниччини, імовірно, колегіум будувався аж у 1650-х рр. На західній стіні, яка на проєкті підписана як “*murus civitatis*”, будівельники влаштували ризаліти, які використовувалися як вбиральні й могли застосовуватися для оборони.

Реалізований проєкт суттєво коригувався. Так, на авторському кресленні зліва вікна класів виходили назовні, на *via publica* (громадську вулицю), а коридорів – у внутрішній двір. Натомість зараз усе навпаки: вікна коридорів виходять назовні. У колегіумі містилася окрема театральна зала, трапезна, пекарня і аптека, ораторіум, навчальні класи і житлові кімнати. Бібліотека була оздоблена ліпниною, а деякі приміщення розписані фресками³⁶.

Частиною проєкту був “малий квадрат”. Він мав бути виконаний у вигляді замкнutoї колонади з галереями між колонами і стінами приміщень. Найімовірніше, ця частина комплексу призначалася для нижчих студій (“школи”). Це може підтверджувати авторський напис на цій частині проєкту “*area scholar*”³⁷.

1773 р. Орден отців єзуїтів касували. Будівля Колегіуму була передана Едукаційній комісії. Частину будівлі віддали під оренду житла³⁸.

У 1795 р. стався третій поділ Речі Посполитої. Волинь, з центром у Луцьку, перейшла до влади російської імперії³⁹. Упродовж XIX ст. приміщення колегіуму здавалися під різні потреби, в тому числі – для житла. Фрески облуплювалися, бібліотека через суттє-

³⁴ Ibid.

³⁵ Колосок Б. Луцьк – пам'ятка архітектури і містобудування... С. 64; Kantorowicz K. Architektura kolegiów jezuickich we Włoszech i w Polsce... S. 155; План Collegium Luceoriensis. <http://gallica.bnf.fr>

³⁶ Котис О. Луцьк. Тисяча років життя та історії. К.: Віхола, 2024. С. 56–57.

³⁷ Kantorowicz K. Architecture of Jesuit colleges designed by Giacomo Briano in Polish Province. Challenges of modern technology. Vol. 8. №2. 2017. S. 18; Її ж: Architektura kolegiów jezuickich we Włoszech i w Polsce... S. 155.

³⁸ T. Wierzhbowski. Komisja edukacji narodowej. Raporty generalnych wizytatorów z r. 1774. Warszawa 1906, s. 88.

³⁹ П. Троневич. Луцький замок. С. 145.

вий недогляд спустошувалася. Як вказував 1891 р. історик Орест Левицький, “у книгозбірні ще зберігалось кілька тисяч томів і вона заслуговувала на увагу любителів книжкової старовини”⁴⁰. На початку ХХ ст. кімнати залишалися без догляду, картини і цінні речі звідти розкрадали. У 1918 р. в колишньому колегіумі ще можна було запримітити чимало артефактів минулого⁴¹.

Чи не найтрагічнішими в історії колишнього Collegium Luceoriensis і Катедрального Собору святих апостолів Петра і Павла стали роки Другої світової війни та повоєння. У храмово-колегіумний комплекс влучило кілька авіабомб. У 1950-х рр. храм пограбували. Поруйнували давні поховання у крипті. Металеві частини старого органу здали на металобрухт. З дерев'яних поробили табуретки. Собор перебував у плачевному стані. Приміщення колегіуму у повоєнні десятиліття використовувався частково як житловий фонд, майстерні, згодом – як професійно-технічне училище з підготовки т. зв. “робітничих” професій тощо. Вартувало йти на рішучі дії, аби вберегти пам'ятку. Відтак, адміністратор луцької єпархії Ян Рутковський написав ряд звернень до радянської влади з проханням створити у костелі музей. Це передбачало би бодай ремонт святині⁴².

Наприкінці 1960-х рр. була видана постанова про перетворення колишнього Собору на музей. Упродовж 1970–1976 рр. проводився активний ремонт пам'ятки. Удалося зберегти споруду в цілому, проте деякі частини костелу (зосібна – підземелля) далі використовувалися під склад овочів, виробництво іграшок тощо. Волинський обласний музей атеїзму відкрили 15 грудня 1980 р.⁴³

Храм повернули римо-католицькій громаді Луцька лише 1991 р.⁴⁴ У колишньому корпусі колегіуму розмістилося професійно-технічне училище, яке згодом трансформували у коледж.

Нижні яруси Колегіуму, разом з єдиною вцілілою від мурів Окольного замку Вежею князів Чорторийських та фрагментом оригінального Оборонного муру ХVІ ст., потребували рятунку від

⁴⁰ О. Котис, *Collegium Luceoriensis: єзуїтські традиції Луцька*, <https://www.hroniky.com/articles/view/172-collegium-luceoriensis-iezuitski-tradytsii-lutska>.

⁴¹ Там само.

⁴² Оліх О. Завдяки їм. Луцьк, 2016. С. 150.

⁴³ Там само. С. 162.

⁴⁴ Там само. С. 166.

занепаду й повернення до життя. Це стало можливим завдяки реалізації проєкту Програми транскордонного співробітництва PL-(BY)-UA 2014–2020 “Нове життя Старого міста: ревіталізація історико-культурної спадщини Луцька і Любліна”. 14 липня 2023 р. мешканцям Луцька й візитерам-туристам відкрив двері Музейний простір “Окольний замок”⁴⁵.

Зріз рефлексій щодо малої імовірності існування подібних підземель у Луцьку і подивуванням від побаченого серед гостей рясніло явною дихотомією «Ми, тут, *versus* Інші, у Європі». Це наштовхувало на думку про ментальне сприйняття цих людей себе на маргінесі європейськості, або ж і взагалі – поза нею. Однією із причин тому бачиться цілеспрямована інформаційна політика російської влади в імперському та радянському наративах, нав’язування ідей «братніх» народів й спорідненостей із росіянами, як мешканцями колись «єдиного» радянського союзу⁴⁶.

Підземні галереї Колегіуму отців-єзуїтів і Вежі князів Чорторийських, крізь призму власної автентики й сучасного експозиційного наповнення, стали інструментом для популяризації історії, а також вивільнили поле для певного коригування стереотипних рефлексій у відвідувачів вікової категорії 35 років плюс. Ідеться про підвищення рівня самоцінності в екскурсантів дорослого віку. А, так само, – про цілеспрямоване формування сприйняття минулого Луцька як міста, яке до кінця XVIII ст. розвивалося у питомо європейських вимірах, у школярів і студентства.

З допомогою мультимедійного 3-D екрану, яким розпочинається огляд інтерактивної частини Музейного простору, відбувається візуальне ознайомлення візитерів з історією Верхнього та Окольного замків Луцька, динамічних змін у забудові⁴⁷.

⁴⁵ Нове життя Старого міста: ревіталізація пам’яток історико-культурної спадщини Любліна і Луцька. <https://www.lutskrada.gov.ua/pages/nove-zhyttia-staroho-mista-revitalizatsiia-pam-iatok-istoryko-kulturnoi-spadshchyny-liublina-i-lutska-2> (19.05.2024).

⁴⁶ Чому українці та росіяни історично – не “братні народи” (інфографіка). *Інфографіка створена Міністерством культури та інформаційної політики у співпраці з Українським інститутом національної пам’яті*, <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst/chomu-ukrayinci-ta-rosiiany-istorychno-ne-bratni-narody-infografika> (22.05.2024).

⁴⁷ Колосок Б. Луцькі Верхній та Окольний замки. *Дослідження з слов’яно-руської археології*. К., Наукова думка, 1976. С. 217–228.

Галерея гербів волинських родів, що мали стосунок до Окольного замку, як-от: Чорторийські, Четвертинські, Острозькі, Гулевичі, Заславські, Сангушки, Семашки та ін. апелює, у тому числі, й до прізвищ візитерів. Серед них – чимало з подібним звучанням, формами закінчень на -ський, -ська, що із значною вірогідністю дає можливість говорити про імовірне шляхетське походження цих екскурсантів⁴⁸.

Поруч з гербами – автентичні сходи другої половини XVII ст., які проводять до нижніх ярусів Собору святих апостолів Петра і Павла. Багаторусні підземелля – безсумнівна атракція для гостей, повернення до роздумів про особливості будівництва фортифікаційних споруд із домінантним сакральним призначенням. Собор і Колегіум отців єзуїтів – питома складова ланка мурованих укріплень Окольного замку.

Галерею гербів органічно продовжують репродукції портретів представників волинської шляхти – Беати з Костелецьких Острозької, Станіслава Альбрехта Радзивіла, Софії-Єлизавети Острозької, Катерини з Любомирських Острозької, Януша Острозького, Христофора Перуна Радзивіла⁴⁹. Їхня місія полягає в оприявненні вигляду наших предків – питомого волинського нобілітету⁵⁰. Йдеться також про чітке уписання волинської минувшини у правдивий європейський вимір. Тут також – про наочне

⁴⁸ В. Ф. Ковальчук [упор.] Словник українських прізвищ історико-етимологічний: (з поясненнями давніх значень і оригінальних словоформ, висвітленням титулів аристократії і шляхти, досягнень видатних діячів і звань достойників, посад відомих представників): [понад 154 200 прізвищ]: у 2 ч., Ліра-К. Київ, 2018. 710 с.

⁴⁹ Художник з кола Лукаса Кранаха Старшого. Беата Острозька з Костелецьких. Прижиттєвий портрет до 1578 р. *Острозький державний історико-культурний заповідник*. Репродукція; Невідомий художник. Портрет Катерини Острозької, уродженої Любомирської, 1597 р. *Національний музей у Варшаві*. Репродукція; Пітер Данкертс де Рій (1605–1661). Портрет Станіслава Альбрехта Радзивілла, 1640-ті рр. *Білоруський національний художній музей*. Репродукція; Марчелло Баччареллі. Портрет Христофора Перуна Радзивілла, 1781 р. *Королівський замок у Варшаві*. Репродукція; Невідомий волинський художник. Портрет князя Януша Острозького, кінець XVIII ст. Копія значно ранішого сарматського портрету. *Національний музей історії України*. Репродукція; Невідомий художник. Портрет Єлизавети Софії Радзивілл, уродженої Острозької, середина XVIII ст. *Національний музей у Варшаві*. Репродукція.

⁵⁰ Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. К.: Критика, 2008. 472 с.

порівняння волинян із тими людьми, в чийй європейськості у загалу сумнівів не виникає⁵¹.

Окремої уваги заслуговує Експозиційна зала, присвячена історії рицарства. Цю сторінку минувшини загалом більше асоціюють з іншими країнами Європи, як от, Англією, Іспанією, Португалією тощо. А, втім, чимало аспектів нашої минувшини безпосередньо пов'язані з рицарями. Так, на З'їзд європейських монархів узимку 1429 р. до Луцька, на запрошення великого князя литовського Вітовта, прибуло поважне товариство рицарів різних орденів, майбутній імператор Священної Римської імперії Сигізмунд I Люксембурзький⁵². Люди в обладунках, подібних до експонованих у Залі рицарства, були чітко зарепрезентовані на наших землях.

На початку XVI ст., луцький староста Костянтин Іванович Острозький, відважний і знаковий воєначальник своєї доби, у битві під Оршею, у 1514 р., вщент розгромив московитське військо⁵³. Найімовірніше, один із учнів Лукаса Кранаха Старшого, Ганс Крел, зобразив цю битву. На кількасюжетному полотні під родовим гербом видніється постать полководця Костянтина Острозького. Його воїни – у бойовому спорядженні, рицарських обладунків⁵⁴.

У залі експонуються репліки обладунків рицаря кінця XIII – початку XIV ст., лучника XIV ст., арбалетника середини XIV ст., заможного піхотинця початку XV ст., рицаря поч. XV ст. Усі комплекти одягу та озброєння відображають наближено-подібний зовнішній вигляд воїнів Литовської доби на наших теренах в період з кінця XIII до початку XV ст.

Відтворений у наступній залі інтер'єр навчального класу Єзуїтського колегіуму мотивує дізнатися більше про особливості

⁵¹ Ян Мінзе Моленар (1609/1610 – 1668). Родинний портрет художника і його дружини Юдит Лейстер. Близько 1635 р. *Frans Hals Museum*. Репродукція; Якоб ван Лоо (1614–1670). Портрет трьох поколінь родини Мібік-Крюваген, близько 1642 р. *Rijksmuseum*. Репродукція.

⁵² О. Русина. Луцький з'їзд монархів 1429. Енциклопедія історії України, т. 6: Ла-Мі, http://www.history.org.ua/?termin=Lutsky_zizd_monarkhiv (22.05.2024).

⁵³ Б. Черкас. Битва під Оршею. Князь Острозький проти князя московського. [https://www.istpravda.com.ua/articles/2013/07/24/131707/\(22.05.2024\)](https://www.istpravda.com.ua/articles/2013/07/24/131707/(22.05.2024)).

⁵⁴ Художник з оточення Лукаса Кранаха Старшого (Ганс Крелл?). Битва під Оршею, 1520–1534 рр. *Національний музей у Варшаві*. Репродукція; Див. також: В. Гуцул. Битва під Оршею. Сім фактів про картину, на якій зображена велика перемога над московитами. [https://localhistory.org.ua/rubrics/painting/bitva-pid-orsheiu-sim-faktiv-pro-kartynu-na-iaikii-zobrazhena-velika-peremoga-nad-moskovitami/\(22.05.2024\)](https://localhistory.org.ua/rubrics/painting/bitva-pid-orsheiu-sim-faktiv-pro-kartynu-na-iaikii-zobrazhena-velika-peremoga-nad-moskovitami/(22.05.2024))

навчання у Луцьку чотири століття тому. Безкоштовність, доступність для різних суспільних верст й представників низки віросповідань, підставовість й глибинність єзуїтської освіти, студіювання “семи вільних наук”, грецької і латинської мов, практична відсутність фізичних покарань – це все те, що також маркувало простір Волинського воєводства з адміністративним центром у Луцьку, як прогресивний культурний європейський осередок⁵⁵.

Отже, симбіоз старовини й найновіших наукових досягнень покликані формувати сталий інтерес до історії та культури рідних теренів. Створити у реципієнтів розуміння вартісної самоідентифікації. Сприйняття себе мешканцями віддавна і нерозривно, питомо європейського простору – культурного, ментального, правового.

ABSTRACT

The museum space «Okolny замок» is a meaningful cultural space, the functioning of which became possible thanks to the Cross-Border Cooperation Program PL-(BY)-UA 2014–2020. The revitalized dungeons of the Tower of the Princes Chortoryisky and the Collegium of the Jesuit Fathers in the dimension of a modern ensemble museum complex are a powerful tool for interpreting the past and gradually forming the value-based self-identification of Ukrainians as residents of a long-standing European, in cultural and mental dimensions, space.

The post-Soviet legacy, manipulative information warfare imposed an aspect of inferiority on the residents of the so-called peripheral areas.

It was about the devaluation of important pages of our history. Hence the idea of introducing features of development solely due to the Russian presence from the end of the 18th century.

Using the example of the revitalized Jesuit dungeons in Lutsk, it is possible to destroy these stereotypes. Through the prism of valuable artifacts, successful replicas and interactive visualizations, telling about the past is maximally interesting and truthful.

Key words: Lutsk, Jesuit Order, Early Modern period, «Okolnyi Castle» museum space, cultural heritage, intrinsic value.

⁵⁵ Т. Шевченко. Викладачі Луцького єзуїтського колегіуму (1608–1648). *“Київська старовина”*. № 6 (2008). С. 43–45.